

Giorgio Valla

GEORGII || VALLAE PLACENTI=||ni, de expedita argumentan=||di ratione libellus.||

Leipzig: Schmidt, Nickel, 1532

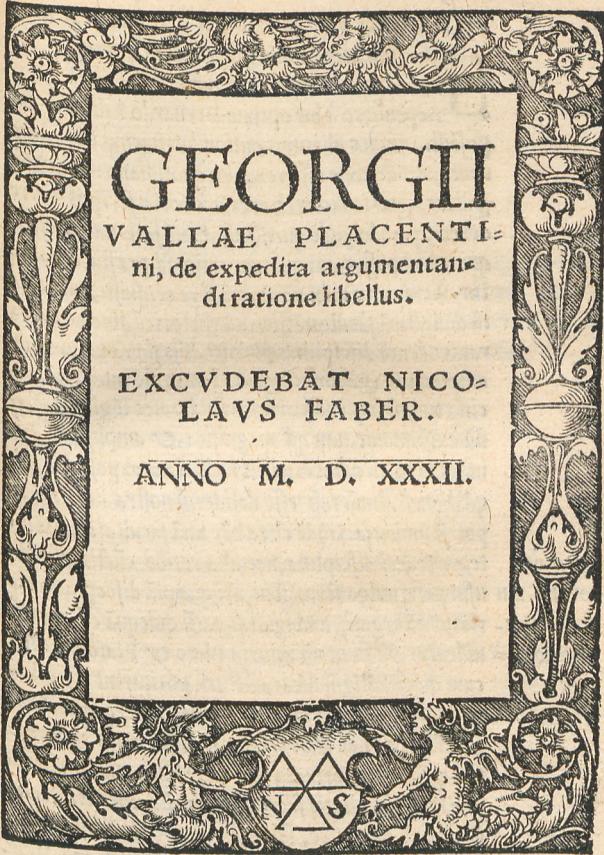
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1697851460>

Druck Freier Zugang

Cg-1513¹⁻¹³

GEORGII

VALLAE PLACENTI-
ni, de expedita argumentan-
di ratione libellus.

EXCVDEBAT NICO-
LAUS FABER.

ANNO M. D. XXXII.

GEORGIUS VALLA, BERNARDO

do Saluatico Genuensi, primario patritio,
S. D. aternan.

S Aepenüero à me optime Bernarde Saluaticæ po-
poscisti, ut quæ ab interuentionibus uacuis tibi ad me
uentitanti de rōne differendi ex quotidiano usu lingua
p̄piderā, quo tenaciori hererēt mēoria scriptis cōcre-
derem: quandoquidē quenq̄ alium nō satis nactus esses,
qui aut id posset, aut qui tam amice id prestare molire-
tur. Rem certe mihi nō arduā fore censuisti, quādo to-
tā dialecticā facultatē: siue ad rhetoricā, siue ad cate-
ras tendentē disciplinas plurib⁹ alijs sacra uoluminib⁹
amplexus. Quāobrē cōciliata iam pridē inter nos ami-
citia tuo obsequendū ardenti studio, nec lōgius differē-
dū existimauit, tum qđ magnifica, & amplissima do-
mus tua id ab oībus eruditis nedū à me exposulet, tum
qđ honestissimū tuū esse desiderii nostra diffiteri nō
potest amicitia. Siqđē citra hāc unā facultatē nulla in-
tegre teneri disciplina, nec alia ratiōe cūctis quotidie
corona mu-
ri apđ Lu-
& Home-
rum.

θεῖρος

corona mu-
ri apđ Lu-
& Home-
rum.

usurpatis uulgo sermōibus, ubi quæpiā disceptatio obo-
riatur exurgatq; ambiguitas, ratū quicquā effici posse
uideatur, vñ sit ut nō iniuria Plato & Platonici thrin-
cum quasi fastigiū dicas, cūctarū uocitarint disciplina-
rum, qđ quasq; res magnas et magnopere expetēdas,
oratiōe, sine hac duce trāsigere possit nemo, ut iure ne
tibi quidē tā ad priuata quā ad publica munia obeūda
sine huius facultatis sacris accedendū cēsueris. Proin-
de age mi Saluaticæ, salua si mō uis tibi oīa, hanc de-
mū unā toto pectore amplector disciplinam. Vale.

Academiae
Rostochiensis

GEORGII VALLAE PLACEN. DE
expedita rōne argumentandi, libellus.

VEM AD MODVM
qui legendi, & lectorum
sensus iter scire desi-
derant, primum elemē-
ta ac literas discunt, in-
de ad syllabas, a sylla-

Quo ordi-
ne diale-
ctica discē-
da.

bis ad dictiōes, quę par-
tes dicuntur orationis, ab istis ad orationē
perueniant: ita qui omnium disciplinarum
cognoscere cupiunt instrumentum, ratio-
nem disputādi, in quinq; vocibus, quę vul-
go prædicabilia dici solent, & categoriis,
quæ prædicamenta nominātur, primo de-
bent erudiri: inde ad quæstiones argumen-
torum, locos, locutionemq; transire: po-
stremo argumentationibus communiri, vt
sua tueantur, & aliena refellant. De simpli-
cib. itaq; vocibus, ac significatis primo,
mox de coniunctis, q̄ breuiter ac dilucide
a nobis fieri potuerit, loquemur. Receptū
igitur iam apud omnes est philosophos,
prædicamenta numero decem esse, quasi
oim quæ in disputationē veniāt, quæpiam
elemēta: qd simplices voces, simplicē signi-
ficatū ostendāt, & per se natura suapte in-
spiciant, Essentia, quātitas, q̄litas, ad aliqd,

Prædicamē
ta. X.

A h̄ vbi, quan-

EXPEDITA ARGVMENT. RATIO
vbi, qñ, facere, pati, cōpositum esse, habere,
quæq; sub ipsis sunt, ac ab eis distributa, vt
corpus, vacās corpore, animatū inanima-
tū, quod sub sensum cadit, & sensus expers.
Zoophytū, quod ex stirpe & aīali constat,
vt Vrtica marina & spongia : sentit siquidē
propius accedētes, aīal rōnale & rōnis ex-
pers, hō, equus, colūba, scōbrus, apes, alia-
q; quæ insecta dicuntur: dipsas, & similia,
quæ species sub essentiæ gñe positæ. Ita q̄
sub cæteris iā memoratis sunt prædicamē-
tis innumera. Hæ voces vt simplices (rem
em̄ vnā numero referūt) ita principia sunt,
quæ ad oēm disputatiōis ingressum prædi-
scenda, a quib. tanq̄ lris, ad nexū aliquem,
tanq̄ ad syllaba, speruenimus, vt hō, equus,
vincit, currit : vt sit, equus currit, hō vincit.
Decē nimirū sunt hæc principia, quia neq;
ens, nec res, nec aliud simile, principij no-
men habere nisi cōfufum pōt. At decē iam
nominatorū prima, generalissima dicūtur:
quæ sub illis, subalterna, tum etiā species,
quarum quæ vltima, & a qua statim ad in-
diuidua descensus est, specialissima nomi-
naī, vt hō, equus, anser: at essentia gen⁹ ge-
neralissimū, supra quod genus aliud non est.
Quinq; aut̄ voces, quas cognitu dixim⁹ ne-
cessa-

Quinq;
uoces.

GEORGIO VALLA AVTORE.

cessarias, his principijs alligatur: quæ sunt, genus, species, differentia, proprium, accidens, quæ inuentæ sunt quo diffiniendi ac diuidendi nobis innotescat disciplina. *Differentia.* Differentia oppositionem in diuisione ostendit, vt substantia & accidens, corpus & incorporatum, animatum & inanimatum, animal & vacans anima, rationale irrationale, vbi est videre hominem differentiam non dici, quod in diuisione non habeat opposita: nam homini equus in diuisione, aut aliud animal, non opponitur. At species dicuntur, homo, equus, anser, pagurus, neque animal opponitur Zoophyto, quia non e regione opponuntur. Alioqui differentia dicitur, qua genus excedit species, vt homo: excedit enim animal rationale: dicitur siquidem homo animal rationale: sed animal tametsi rationale habet potestate, non tamen etiam actu. Proprium in speciebus spectatur: vt est proprium hominis risibile, equi hinnibile, canis latrabile. Diuiditur proprium quadrifariam: In id quod soli inest speciei, non utique toti, vt homini geometram esse: vel toti quidem, sed non soli, sicut homini bipedem esse: vel soli & toti, sed non perpetuo, vt homini canescere: vel soli & toti & semper, vt homini risibile, qui tametsi

A iij non

EXPEDITA ARGV. RATIO

Accidens. non semper rideat, potentia tñ semp: ideo
nō ridentē, sed risibilem dicimus, & perinde
propriū est, qđ vniuscuiusq; suū. Accidēs
autem est quod adest & abest præter subie-
cti corruptionem, vt albor, nigror, pallor,
sedere, stare. Est tamen accidēs aliud qui-
dem separabile, non separabile aliud, sepa-
rabile quidem, sedere: inseparabile vero,
aduncum nasum esse, vel repandum vel si-
mum, & similia. Ex his est videre in prædi-
camentis faciem & immutationem quinq;
vocū clucescere. Nā quēadmodū i hoīs cō-
ditione sunt ascendentes & descendentes,
& in obliquū tendentes & cognationes:
ita in prædicamentis eam quinq; voces fa-
ciē custodiūt, & ascendentiū quidē locū te-
nent gñā: descendentiū vero species, sicut
oblique euntiū differentia, at mulier pprii,
cognationes porro accidentiū. Simples
quoq; voces sunt subiectum & prædicatū:
Subiectum prædicatū. Subiectum de quo aliquid dicitur: Prædi-
catum quod dicitur de aliquo, vt Plato di-
sputat, hoc ipsum Plato subiectum, de quo
dicitur disputat. Ita prisca, quibus accedi-
mus potius q̄ iunioribus, qui prædicatum,
subiectum, & copulā partes faciunt oratio-
nis: de qua re, ne sim hoc loco nimi⁹, dispu-
tare in

GEORGIO VALLA AVTORE.

tare in præsentia detrectabo. Prædicatum
igitur aut essentialiter dicitur de subiecto,
aut essentialiter adhaerendo. Si adhaerendo es-
sentialiter facit accidens: si essentialiter, aut
de indiuiduis dicitur & non speciebus, ac
speciè facit: vel de speciebus. (seu formas li-
bet, vt Cice. placuit, appellare) dicitur: aut de
vnica specie, & facit proprium. de vno siquidè
solo risibile prædicatur: ita de vno hinnibile
le, ac vnūquodq; propriū de sua specie præ-
dicatur, aut de pluribus speciebus. prædicatur,
& vel in eo quod quod est, ac facit genus: nā di-
centi, quod est homo: rōdem, animal: & quod animal: oc-
currit, essentia, tã em̄ animal quã essentia, gen^o:
essentia quidè animalis, animal vero hominis,
Aut in eo quod quale quid est, & facit diffe-
rentiam. interroganti enim, quale quid est
animal homo? occurritur, rationale, quæ
differentia est: & qualis, quæ est essentia
animal sciscitanti, occurritur animata sen-
sibilis, differentia siquidem hæ sunt anima-
lis sequuntur utpote inferiores, species ipsi
genus: inde differentia, quod proprio sit
vniuersalior: inde proprium, quod essentia-
libus magis affine sit & cognatum, in eo quod
quid est prædicatum, Post accidens, utpote
essentia aduentitiū prædicatū in eo quod quale,

A 114

Verum

EXPEDITA ARGV. RATIO

Verum enimvero quoniã prædicantiũ quædã æquiuoce prædicantur, quædã vniuoce, quædã denominatiue, quia in libris Expeditiorum ac fugiendorum plurimis id profecuti sumus, satis erit cognitionis tenuis causa paucis comprehendisse. *Aequiuoca* Aequiuocũ igitur est, cuius nomen solum cõmune, præter nomen vero, essentiæ ratio alia : vt hæc vox, canis, terrestris est & marini & celestis. Præter nomen aut ratio essentiæ cuiuslibet horum propria ac sua est : aliam siquidẽ sciscitantibus terrestris, aliam marini, *Vniuoca.* aliã cœlestis reddemus definitionem. Vniuoca porro, quorũ nomen cõmune, & præter nomen ratio essentiæ eadem, vt animal & homo & equus, quibus præter nomen ratio essentiæ eadem, essentia siquidem animata sensibilis tam hõ q̃ equus. *Denominatiua.* Denominatiua porro, quæ ab alio casu differunt, præterq̃ nomen habent appellationem: vt a grãmatica grãmaticus, a musica musicus, quæ & nominis & rei hñt cõmunicatiõem, & differentiã rei & differentiã nominis, sicut etiam ostendit diffinitio, quæ enim sunt ab aliquo, cõmunicãt in eo quod ab eo, sed nõ vnũ & idẽ sunt : differunt siquidem casu, vt grammatica grãmaticus, in reliquis tñ cõmunicãt.

GEORGIO VALLA AVTORE.

communicant. Illud pariter nos ne lateat, æqui-
uocis e regiōe opponi polyonyma, rē in no-
minibus differentib. habentia communē.
vt ensis, gladius, machæra, spatha. Vniuocis e regione obſci heteronyma, quæ dif-
ferentiam rei & nominis habent, vt homo
& albor: nam alterum animal, alterum co-
lor. Locum medium inter hæc quatuor ob-
tinens, homonyma, inquam, polyonyma,
synonyma & heteronyma ē paronymum,
quatenus enim communicationem habet
nominis, assimilatur æquiuocis seu homo-
nymis: at dissimile polyonymis & hetero-
nymis. Quatenus porro nominis habet dif-
ferentiam, assimilatur polyonymis & hete-
ronymis, at dissimile æquiuocis & vniuocis:
rursus vbi rei habet communicatio-
nem, assimilatur vniuocis & polyonymis,
dissimile æquiuocis & heteronymis, vbi rei
differentiam habet, assimilatur æquiuocis
& heteronymis, sed dissimile vniuocis &
polyonymis.

DE ESSENTIA.

Essentia igitur res ē subsistēs, & per se, *Essentia,*
quaten⁹ essentia, existēs, alio nō egēs: hoc est *sub*
tamenſi ortui ac geniturę subſtet, sicut *stantia.*
cū primū pducta ē: nā sol⁹ de⁹ ortu caret, &

A v proprie

EXPEDITA ARGVM. RATIO

proprie p se existit, quia ab omnib⁹ quoddā
absolutum ac seiunctum est: at reliqua præ-
dicamenta circa essentiā. Nouem siquidem
prædicamenta adsunt & absunt pter subie-
cti, quæ est essentiā, corruptionē: quippe q̄
accidentis nomine nuncupantur. Magnum
nanq̄ & paruū, quod quantum est, in vi sua
nō persistit, quod incrementum & diminu-
tionē subeat ad corporis habitudinē. Con-
tinentia & parcitas maior & minor, eodem
manente subiecto, vt homine: pueri siqui-
dem ad virilem ætatem excrescimus, in ea-
demq̄ essentiā permanemus, quantitate
differentes. Itidem nūc album, nūc nigrum,
idem cernitur qualitate distinctum, vbi ea-
dem essentiā. Et qui nunc amicus mox ini-
micus, differt in eo quod Ad aliquid, cū ta-
men essentiā non mutetur, & nunc quidem
Placentiæ, nunc vero Genuæ: quod Vbi est
prædicamenti, nec alterā admittit essentiā.
Præterit nūc, & idē manet quod erat subie-
ctū, idq̄ ē Qñ. Modo stat modo sedet, quod
est Cōpositum esse. Et armatū est & inerme
quod est Habere. Cedit aut secat idē ma-
nens, essentiā neutiq̄ immutata, estq̄ prædi-
camentū Facere. Et secatur quis, aut cedit
immutata essentiā, estq̄ Pati. Decē yō, nec
plura

GEORGIO VALLA AVTORE.

plura sunt prædicamēta, id quod ex quadā certū est distributiōe, quæ est huiusmōi: Ens aut in subiecto est, aut non est in subiecto: qđ in subiecto nō ē, facit essentiā: qđ in subiecto, aut per se inspicitur, aut non per se: qđ nō p se facit Ad aliquid, affecta siquidē sunt q̄ ad aliqd, ideo non p se spectantur, & aliū referūt. Filius enim patrē refert, seruus autē dñm, & frater fratrē, & prorsus q̄cunq; sunt ad aliquid talia. Quod porro per se, aut diuisibile ē, & facit Quantū, aut indiuisibile, & constituit Quale. Reliqua sex prædicamenta ex horū mixtione gignuntur. Essentia nāq; cum quanto mixta vel in loco spectatur, & Vbi prædicamentū facit, vel in tēpore, & Quādo efficit: cū qualitate mixta vel actionē habet, estq; Facere; vel passionem, & est Pati. Cū eo autē quod est ad aliquid conueniens, vel in alio ponitur, & Cōpositū esse dicitur: vel ei accōmodatur atq; adiscitur alterū, estq; Habere. Itē circūprehendit & facit habere, comprehendit enim tunica corp⁹: & virtutes & vitia aīam. Rursus quemadmodum essentiæ, ita & quantitati nihil est contrarium, ob hoc in uicem cōmunicantia sunt pxima, Qualitas anteit quod est ad aliqd: quoniā quale per sese ē: ad alia

EXPEDITA ARGVM. RATIO

ad aliquid aut affectū, ac in relatiōe positū est. Reliqua his substruuntur. Vbi nāq; præcedit qm̄: qd locus immobilis, tps vero mobile: atqui quies motū præcedit, & principium ortum ipsum, & immobilitas motū. Facere añcedit pati, qm̄ facere q̄ pati nobilius est. Cōpositum esse præcedit habere, quod poni q̄ circūponi simplicius. Rursus essentię suam & peculiare est nō suscipere magis & minus: non enim magis animal homo q̄ equus. Qualitatis autem suscipere magis & minus, album siquidem magis & minus dicitur, ita cætera accidentia qualitatis. Quantitatis proprium est, æquale & inæquale, vt palmus, vlna: vt tres tertię vlnę vni⁹, vni vlnæ æquales, & quinq; & decē ineq̄lia. At bis quinq; ipsi decē equalia. Ei⁹ porro qd ē Ad aliquid propriū, ē opposita colligere. Nā patre existente, est etiā filius, & dño existente, est seruus. Vbi propriū est cōprehensio, sicut ipsius Quando, nō permanere, sed effluere: Facere ē actio, vt Pati passio. Cōpositū esse, est propriū situs, vt Habere, adiectio. Diuiditur autem essentia in corp⁹ & vacās corpe. Corpus in animatū & anima carens, animatum in sensibile & sensu vacuum, sensibile in animal & zoophy-
tum,

*Proprium
essentiæ.*

*Diuisio
essentiæ.*

GEORGIO VALLA AVTORE.

phytū, rursus animal in rōnale & rōne carēs. Species aut̄ vltima, vt hō, in indiuidua, vt Socratē, Platonē, Georgium, Eucarpū.

Quantitas diuidit̄ in lineā, supficiē, corpus, locū, t̄ps, numerū, & orationē. Et quantum

Quāt:itatis

quidem aliud est continuum, aliud discretum. Continui quinq; sunt nominatæ species: discreti reliqua duo, numerus & oratio.

Rursus quanti quoddam est sitū habentium ad se inuicē earū quæ in ipsis cōstitunt particularum, vt lineā, supficies, corpus, locus: quoddam non habentium situm, vt numerus, t̄ps, & oratio: nam licet temp⁹

fit continuum, non tamen etiam habet positionem, quod non perstet, at quod nō perstat, quo pacto positiōem habere potuerit?

Rursus a quāto quatuor effluūt mathematicæ: nam continuum vel immobile est, & Geometriam facit: vel mobile, & procreat

Astronomiam: discretū vel per sese inspicitur, & facit Arithmeticam: vel ad alterū affectionem habet, & facit Musicā. Qua-

Qualitatis

litas diuiditur in habitū & affectionē, passibilem qualitātē & passionem, potentiam & impotentiam, figuram, & formam. Habitus est intentio affectionis, & in sese permanentiæ ex iugi & exercitata actiōe, vt in naturam

Habitus.

naturam

EXPEDITA ARGVM. RATIO

naturam transire videatur, & quædã cõparata vsu natura, habitus etiã nomen obtinent, q̄ a natura sunt nobis insita, nedũ affectione, vt visus & cæteri sensus. Passiua

*Passiua
qualitas.*

qualitas similiter est passionis incrementũ, intensioq̄ difficulter delebilis, plancue indelebilis, nõ defuerũt philosophi, q̄ in moribus pariterq̄ disciplinis habitũ dicerent, passiuãq̄ q̄litate in ira, odio, reliquisq̄ perturbationibus ex languore. Caliditates

porro & frigiditates nuncin habitu & affectione ponerẽt, nũc in passiuua qualitate & ægritudine: & proinde a participando habitus vel affectio iure dici videtur caliditas, ab alterãdo aut̄ passiuua qualitas vel passio.

Potentia.

Potentia vt in infante cũ dicimus cursorem vel iracundũ esse, potẽtia grãmaticum vel musicũ, vel astronomum, & omnino eorum quæ in præsentia nõ possit exercere: at temporũ accessu cõtingens, vt id possit efficere. Impotem v̄o eum, qui capax nõ est natura

ad aliquã olim obeundam actionem, vt homini volare impossibile ẽ, & aquilæ in aqua vitã ducere, & equo sermocinari, & cætera quæ factu impossibilia. Figura dicitur linearis effectio, rei q̄ alicui expressio, Forma

*Figura.
Forma.*

prominens qualitas, substantia ue & idea, & infor-

GEORGIO VALLA AVTORE.

& informatio, & interpolata coloratio. Sūt
qui figuram in reb. accipiant inanimatis :
Formam vero in reb. animatis : Alij figu-
ram quidem fastigiöse procedentem : For-
mam vero supernam vocant superficiem.
Ad aliquid generalius distributum, quadri-
fariam diuiditur. Cui sententiæ gramma-
tici quoq; astipulantur : In naturam, for-
tunam, artem, & propositum. Vbi distri- *vbi.*
buitur simpliciore modo in sursum, deor-
sum, ante, pone, dextrorsum, leuorsum.
sed horum singula variam habent affectio-
nem : nam eius quod est sursum, multæ
differentiæ, in nubibus, in æthere, in astris,
ad polum, supra polum. Similiter dehor-
sum, & reliqua in infinitū particularioribus
locis euariantur. Quando autem diuidi- *Quando.*
tur in præsens, præteritum & futurum tem-
pus. Præsens indiuiduum, reliqua diuidun-
tur. Facere distribuitur in rem, & orationē, *Facere.*
& sensum interiorē. Actio per manuū ex-
ercitium, perq; instrumenta omnia, & horū
singula in suas actiones. sermo in omnium
nationū idiomata. interroganti nanq; quid
hic mihi facit? occurrimus sermocinatur.
differit, intelligentia excutit. Pati in ea q̄ in
anima sunt, & quæ in corpore, quæ passioes
sunt infinite. Cōpositū eē distribuitur in ita-

EXPEDITA ARGV M. RATIO

tum, sessionem, recubitū: quorū singula suas hñt differētias. Nā status ē, vel in tota plāta, vel in extremis digitis, vel geniculantibus, vel ascensu æquali vel inæquali, ambobus pedibus, vel vno cruris nixu. Sessio quoq; recta, prona, supinata, alterna, poplitis in genua mutatione, & similibus. Recubitus pariter supinus, pronus, obliquus, atq; ita in cætera. Cōpositum esse quoq; est videre: vt in acervo frumenti, harenæ, vt in oleo, aqua, & similibus. Ex varijs agendi figuris. Habere distribuitur, sicut in armatum vel quocunq; tectum esse, permutatione aliqua, aut impositione: vt in modio, in fidelia, reliquisq; vasis: dicimus nanq; modium habere triticum, vinum ue habere fideliā: In possessionem, vt cum quis habet opes, iugū fert vel habet, & similia.

DE QVÆSTIONIBVS.

Expositis simplicibus rebus ac vocib. de quibus omnis oritur ambiguitas, consequens videtur, vt ambiguitatum siue quæstionum genera ostendamus, quæ veterum consensu Philosophorum, aut soli deo, vel naturæ cœlesti sunt cognita, aut omnibus obuia, aut solis peritis hominibus explorata. Quæ soli naturæ cœlesti cognita

GEORGIO VALLA AVTORE.

cognita, nefas indagare: quæ omnib⁹ certa, delirum est disputando exquirere. Sola restant igitur peritis duntaxat explorata, rōne & intelligētia patefacere, quorū ratio est omnino quadripartita. Queritur siquidē, an sit, quid sit, quale sit, & cur sit. An sit: vt an Vlysses Aiacē occiderit. an vltra Indiā sint populi. an Genua a Magone Pœno sit diruta, & a Romanis restituta. Quid sit hō, quid sit eclipsis, quid sit cōtinētia, quid sit electrū. Quale sit: vt qualis sit Indica natio. qualis fuerit Plato. qualis nardus Celtica. qualis Neroniana vita. Cur sit: vt cur cœlū rotundū: cur hoīes ciuitates cōsiderint: cur leges, qbus tenerentur, sciscendae esse existimauerint. cur Gallorū rex in Italiam duxerit exercitū. Proinde, An sit, *An sit.* coniectura explicatur hoc mō: vt cū queritur, natura ne sit ius inter homines, an opinionib⁹: aut cū qritur, quæ fuerit origo cuiusq; rei, vt, q̄ origo Grāmaticæ aut Rhetoricæ, disciplinarum ue reliquarū: aut de interitu: vt num sit in hoīe virtus interitura. Quid sit, definitiōe explicatur: vt cū qritur, *Quid sit.* quid sit iustitia, qd sit sacrileg⁹, qd sit ether. propriū ne sit recte loqui grāmatici: & ornate dicere sit ne pprū oratoris, aut q̄t sint

B

partes

EXPEDITA ARGVM. RATIO

Quale sit. partes orationis, quot sint virtutū gñā. aut si quæritur, quæ sit natura auari, seditiosi, gloriosi, insulsi. *Quale :* sit ne appetēda gloria, an expetenda pecunia. laus ne an opes magis expetēdæ. nū fugiēda pauptas. equū. ne sit vlcisci iniurias. honestum ne sit glorię causa mortem obire. *Cur sit,* finem spectat & coniectura explicatur.

DE SEDIBVS ARGVMENTO- rum, pariterq; argumentis.

Cur sit. **P**osteaquam quæstionū genera cognita sunt, vt oīs soluatur ambiguitas, opus est argumentis: quæ vt arte deprehensa teneantur, quibus de locis eruantur inspiciendum est. Et quoniam dialecticorum seu probabilium cupis habere cognitionē, demonstratiuorū & sophisticorū locos mis-
Loci. fos faciemus, quos tibi in nostro magno licebit opere. Expetendorum ac fugiendorū intueri: nunc demum probabilibus erimus contenti. Sunt ergo Loci, vnde probabilia educuntur argumenta, argumentorū ipsorū sedes: quorū alios extra dicendi rationem ad id quod in controuersia positum est, cōprobandū accipimus. alij, quos ex causa trahim⁹. illos artis expertes, hos artificiales solemus appellare. Ex illo priore gene-
re sunt,

GEORGIO VALLA AVTORE.

re sunt, p̄iudicia, rumores, tormenta, rabu-
lae, iuliurandū, testes: Ex altero sunt, ex to-
to, ex partib⁹, ex nota, ex cōiugatz, ex gñe,
ex forma, ex similitudine, ex differentia,
ex contrario, ex adiunctis, ex antecedentibus,
ex consequentibus, ex repugnantibus,
ex causis, ex effectis, ex comparatione
maiorū, aut parium, aut minorum.

Præiudiciū itaq; dicitur res, quæ cum
statuta fuerit, affert iudicaturis exemplum
quod sequantur: vt a senatu aduersus Mi-
lonem. Confirmatur præcipue duobus, au-
toritate eorum qui pronunciauerunt, & si-
militudine rerū de quib⁹ q̄ritur. Erit ergo a
p̄iudicio argumētū huiusmodi: Senatuscō-
sulti de hac re p̄iudiciū latū est: nō est ergo
quod de ea plura dicamus, nā aduersus cō-
sulta Senatus, decretaue Principū vel ma-
gistratum, remedium nullum est.

Rumor ac fama publicum testimonium
est: quod qui vult infringere sermonem vo-
cat sine vilo certo autore dispersum: cui ma-
lignitas dederit initium, incrementum cre-
dulitas: quod fraude inimicorā alicui pos-
sit accidere innocentissimo.

A tormētis pbamus, cū dicimus inuentā
eiusmodi q̄stionē ob vera fatēdi necessita-

Præiudiciū

Rumor.

Fama.

A tormētis.

B ¶ tem. Con-

EXPEDITA ARGVMENT. RATIO
tem. Contra tormenta, dicit ipsa esse ple-
runq; causam falsa dicendi: quod alijs pa-
tientia facile, mendacium faciat alijs infir-
mitas necessarium.

A tabulis. A tabulis, aut pro tabulis, aut cōtra ta-
bulas: quas scimus refelli ac recusari, id no-
tius est argumentandi genus, quam vt plu-
ribus hoc tempore videatur explicandum.

*A testimo-
nijs.* A testimonijs argumentamur, circa quę
patronis causarum sudor. Pro testimonijs &
contra testimonia quo pacto argumentan-
dum, res ipsa nos admonebit.

*A iureiur-
rando.* A iureiurādo argumentabimur, magnū
momentum videri, a viri autoritate indu-
ctum, aut a viri improbitate refellemus.

Peruulgata satis hęc sunt argüentōꝝ gñā,
q̄ artis dicuntur expertia: & ex ea quę agi-
tur causa facile nobis suggeruntur. quare ad
artificialia transeamus.

A toto. A toto igitur ducitur argumentum, cum
quod in quęstione positum est, definiendo
comprobamus. Definitio proprie per ge-
nus & differentiam fit: vt homo est animal
rationale. Rhetorica est ars bene dicendi.
Sed aliquādo loco definitionis vtimur de-
scriptione: vt homo est animal bipes, cuius
caput in cœlū attollitur, & binæ ab hume-
ris de-

GEORGIO VALLA AVTORE.

ris dependent manus, & eo modo reliqua.
Si ergo q̄stio de toto aliquo, ea definiendo
diluitur. Est aut̄ definitio, vt Plato inquit,
breuis oratio, subiectæ rei naturā ostendēs.

Vt aut̄ Aristoteles: Definitio ē oratio, quæ *Definitio.*
id quod definitur, explicat qd sit. Hæc igitur
proprie per genus & differentiā, vt dixi-
mus, id facit. Sed aliquando etiā diuiden-
do, vt genus in species; aliquando partien-
do, vt totū in ptes. vt si fuerit q̄stio de ani-
mali, quid sit, de toto animali quæritur. Per
genus ergo & differentiā definiendo diluo
quæstionem: cum dico, animal est substā-
tia animata sensilis; diuidendo autem idem
ostendo oblique dicendo, animal est quod
partim in terris, partim in aquis, partim in
aere vitā ducit. Partiendo hoc modo: ani-
mal est quod anima constat sensibili & cor-
pore. Aliquando definimus a contrarij re-
motiōe, vt Horatianū illud: Virtus est vitii
fugere, & sapientia prima Stultitia caruis-
se. Si fuerit ergo quæstio, an concha maris
sit aial, a toto, nēpe ab aiali traho argumē-
tū per definitionē, dicēdo: Animal est sub-
stantia animata sensilis: Concha maris est
substantia animata sensilis, ergo concha
maris est animal. Ex partium enumeratio:

B iij ne tra-

EXPEDITA ARGVM. RATIO

ne trahitur argumentū: vt si quæraf, an mō-
tis crypta sit domus, diluif quæstio hoc mō:
dom⁹ cōstat solo, fundamēto, ac parietibus
cōsurgit: & tecto superne cōtegif: crypta nō
est huiusmodi: non ergo domus.

*Ab etymo-
logia.*

A nota verbi seu etymologia locus duci-
tur argumenti, cū quod in quæstione positū
est, etymologia dissoluitur: vt si quærafur
de quopiā, an sit locuples, ab etymologia
argumentabor hoc modo: Locuples est qui
locis abundat: abundat autem locis ille, est
ergo locuples. Potest & per negationē cō-
probari: vt quod ex humo non est, id nō est
homo: non est autem ex humo anima, non
ergo anima est homo.

*A coniuga-
tis.*

A coniugatis. Coniugata dicuntur, quæ
sunt ex verbis generis eiusdem: vt prudens,
prudentia, prudenter: vt si quæraf de quo-
piam, sit ne prudens, arguetur esse hoc mo-
do: Prudenter agit, ergo prudens est. Ita
iuste agit, ergo iustus, ager est compascuus,
ergo licet compascere.

A genere.

A gñe. Sicut a toto diximus partes cō-
pbari partiendo, ita a gñe species diuidē-
do cōprobamus. Nā cum Rhetorica in par-
tes diuidatur, inuentionē, dispositionē, elo-
cutionē, memoriā, & pronūciationē: si quid
fuerit

GEORGIO VALLA AVTORE.

fuerit hęc partiū, oñdemus eē inter partes
rhetoricę collocādū. At cū eiusdē artis sint
spēs, demōstratiua, deliberatiua, iudicialis,
in quas Rhetorica gen⁹ diuidit: oñdemus si
qua oño structa in hęc aliqua fuerit specie,
totā eo cōfluere Rhetoricā, & partes ipsius,
ibidem inueniri. Et si quis moriens legauit
argentū vxori omne suū, quæratur, nū etiā
numerata domi pecunia legata sit, a ge-
nere eruetur argumētum hoc modo: Omne
argentum vxori legauit maritus, atqui nu-
merata domi pecunia argentum est, ergo
& numerata domi pecunia legata est.

A forma siue specie est, cum sicut a par-
tium enumeratione totum comprobari di-
ximus: ita a specie genus demōstratur, quæ
hoc mō distinguunt. Si totū velimus oñde-
re, omnes nobis partes sunt ostendendæ:
nā si oñonis partes nō octo, sed pauciores
atingamus, nō poterimus oēm oñonē illis
cōcludere, velut si rhetoricā tanq̄ totū qddā
velis per inuentionem & dispositionem cō-
prehendere, non possis. Contra vero ipsam
tanq̄ genus ostēderis, vna dūtaxat expres-
sa specie, vel iudiciali, vel deliberatiua, vel
demōstratiua: vt rhetorica deprehenditur,
vbi iudicialis fuerit oño. Vt qm̄ resp. veterū

*A forma si-
ue specie.*

B iij

fere cō-

EXPEDITA ARGVVM. RATIO

fere cōsensu tres habet species, quæ popu-
li, quæ paucorum, quæ vnius potestate re-
gatur, ad genus quod est respublica, con-
stituendum vna harum satis erit.

A. similib. A similibus argumētū est, vt: Si cōtinētia
virt⁹ est, & abstinētia. Si fidē debet tutor, &
pcurator. Ac sicut in inductiōe, de q̄ post,
vbi de argumētatiōe. Interrogādo: vt pru-
dentia ne est virtus, & iustitia nō est? Itē si
feræ partus suos diligunt, qua nam in libe-
ros nostros indulgentia esse debemus?

A differentia. A Differentia. Nō si lætitia bonū, & vo-
luptas. Non quod mulieri, idem & pupillo.
Si barbarorum est in diem viuere, nostra
cōsilia sempiternū tempus spectare debēt.
Ac in vtroq; genere & similitudinis & diffi-
militudinis exempla ponunt oratores ex
aliorum factis, aut dictis, aut euentis, fi-
ctæq; narrationes plerunq; ponuntur.

A contra- A Contrario. Si Gracchus nefarie: præ-
rio. clare Opimius. Si frugalitas bonum, cur nō
malum luxuria? Si malorū causa bellū est,
erit emendatio pax. Si veniā meretur quod
imprudens nocuit, non meretur p̄miū qui
imprudens profuit? per interrogationē, vt
Horatianū illud: Descriptas seruare vices
operumq; colores. Cur ego si nequeo igno-
roq; po=

GEORGIO VALLA AVTORE.

roq̄ poeta salutor ? Et rursus. Cur nescire
pudens prae, quam discere malo ?

Ab adiunctis. Si pietati summa tribuenda *Ab adiun-*
laus, debetis moueri cum Q. Metellum tam *ctis.*
pie lugere videatis. Si bonum iustitia est,
recte iudicandum. Si malum perfidia, non
est fallendum Quod quis non habuit, quo-
modo perdit ? quem quis amat, sciens non
laedit. Quem quis haeredem suum esse vo-
luit, charum habuit.

Ab antecedentibus. Si viri culpa factū *Ab antece-*
diuortium : & si mulier nuncium remisit, ta- *dentibus.*
men pro liberis manere nihil oportet. Si
natum est, morietur. Si multis cumulabat
officijs : diligebat, colebat.

A consequentibus. Si & ferro ille interfectus, *A conse-*
& tu inimicus, & cū gladio cruento cōphēn- *quentibus.*
sus in illo ipso loco, & nemo p̄ter te visus ē,
& causa nemini fuit occidēdi, & tu semp au-
dax, qd est quod de facinore possimus du-
bitare. Itē vt pro Opio Cicero : Quos edu-
cere inuitos in puinciā nō potuit, eos inui-
tos retinere qui potuit ? Cōsequēs em̄ ē eos
q̄ inuiti duci nō potuerunt, inuitos nō potu-
isse retineri. Rursus: Si portoriū Rhodjs lo-
care honestū est, & Hermocreonti condu-
cere, & Quod discere honestū ē, & docere.

B v Idem

EXPEDITA ARGVM. RATIO

Ex repugnantibus. Idē efficit Domitij Afri s̄na : Ego accusaui, vos dānastis. Cōsequēs q̄, Nat⁹ ē, ergo mox Ex repugnātibus: q̄ sapiēs ē, stult⁹ (rif. nō ē. vt Crassi illud: Nō si Opimiū defēdisti Carbo, idcirco te bonū ciuē putabāt: simulaſſe te, & aliud qdē queſiſſe p̄ſpicuū ē: quod Gracchi mortem ſepe in concionibus deplorasti: quod P. Africani necis socius fuiſti: quod eam legem in Tribunatu tulisti: quod ſemper a bonis diſſenſiſti. Et per interrogatiōem, vnde peracuta efferuntur enthymemata: de quibus mox. hoc modo: Paucos ciues metuis occidere: ne Reſpublica intereat nihil allaboras: Hunc quē nō accuſas, dānas: & quē de te b̄meritū autumas eſſe, male mereri acclamitas: Item id qd̄ ſcis, p̄deſt: & id quod neſcis, nō obeſt.

Ex cauſis. Ex cauſis: Auaritiā ſi tollere vultis, mater eius tollenda luxuries. Si ſapientia bonum virum facit, bonus vir eſt vtiq̄; ſapiens: ideoq̄; boni eſt honeſte facere, mali turpiter. & Qui honeſta faciunt, boni: qui turpia, mali recte iudicantur. Hoc genus ad exhortandū plurimum valet: virtus laudem facit, ſequenda igitur: at voluptas infamiā, fugienda igitur. Sciētia gloriā parit, diſcendum igitur. Imperitia reſum cō=

GEORGIO VALLA AVTORE.

rum contemptum gignit, vitanda igitur.

Ex effectis nō difficile fuerit trahere argu-
gumentū : nā vt causa qd sit futurū indicat,
ita qd effectū fuerit cā demōstrat. Dies est,
ergo sol lucet sup terrā. Peperit, ergo cū vi-
ro cōcubuit. Hic loc^o oratoribus & poetis, &
qñq; philosophi, ac eis omnino, q ornate &
copiose loq possunt, suppeditat mirabilē co-
piā dicendi, cū denunciant quid ex quacq; re
sit futurum. Causatum nanq; cognitio, cog-
nitionem facit euentorum. Suas tamen ef-
fectorum causas oportet adducere: nam
sicut corpus in lumine vmbra necessario
facit, vt vbicunq; est vmbra, ibi esse corpus
ōnditur: ita necessarium non est, vt q colo-
ratus, a sole sit. Iter quoq; puluerulentū fa-
cit, sed nō omne iter puluerem mouet, neq;
quisquis puluerulentus, ex itinere est.

Ex comparatione maiorum: Si bona
existimatio diuitijs præstat, & pecunia tā-
topere expetitur, quanto gloria magis ex-
petenda est: Item: Si quis sacrilegium fa-
cit, faciet & furtum. Si adulterum occide-
re licet, & loris cædere.

Ex minore: hic parū cōsuetudinis causa,
mortē h^o tā fert familiariter, qd si ipse amat
feri: qd hic mihi faciet pri^o. Rurs^o: q facie ac
palam

EXPEDITA ARGV M. RATIO

palā mentitur, peierabit. Iterū : Si furem nocturnum occidere licet, quid latronem ?

Ex pari.

Ex pari, vt. Est eiusdem & eripere cōtra Remp. & largiri pecunias. Iterū: Qui ob rē iudicādā pecuniā accepit, & ob dicēdū falsum testimoniū accipiet. Rursus: Quę poena aduersus patris interfectorem iusta est, eadem aduersus matricidam iuste infligitur.

QVI LOCI QVIBVS

congruant quæstionibus.

Ad quæstionē an sit. Memorati hactenus oēs loci ad quæstiones plerasq; , sed alij ad alias aptiores.

Memorati hactenus oēs loci ad quæstiones plerasq; , sed alij ad alias aptiores. Ad coniecturā igitur maxime apta, quæ ex causis, quæ ex effectis, quæ ex cōiunctis sumi possunt. Ad definitionē autem pertinet ratio, & scientia definiendi : atq; huic generi finitimum est illud quod a Cicerone appellatur de eodem & de altero : quod genus forma quædam est definitionis.

Ad quæstionem quid sit. Nam si quæretur, sit ne idem pertinacia & perseverantia : rex & tyrannus, tutor & curator, definitionib; iudicandum est. Loci autem convenient in definitione consequentes, antecedentes, repugnātes, & adiuncti : & præterea qui ex causis & effectis : vt si hęc rem illa sequitur, hanc non sequitur; aut si huic rei res illa antecedit, huic nō antecedit.

GEORGIO VALLA AVTORE.

añcedit; aut si huic repugnat, illi nõ repugnat; aut si huic rei hæc, illius alia causa est: aut si ex alio hoc, ex alio illud effectũ e. ex quouis horum id de quo quæritur, idem ne an aliud sit inueniri potest. Ad tertium genus quæstionis, in quo quale sit quæritur, cadunt quæ in comparatione sunt memorata, quæ expetenda, quæq; fugienda, animi, corporis, & externa cõmoda vel incõmoda. Cũ de equo & iniquo quæritur, equitatis loci colliguntur, qui sunt & natura & instituto : natura, vt quilibet sua tueatur. Instituto aut lege, aut pacto, aut moris vetustate confirmata. Omnia suggerunt nobis argumenta. Itidẽ pietas, sanctitas, iustitia, aut æquitas, amentatas nobis ad inuendũ certamen hastas abunde suppetunt. Quarto generi, cur sit, conueniunt omnes qui cõiecturę loci sunt a nobis dicti. Deniq; cũ sint q̃stionũ genera duo præcipua : vnũ infinitũ, qd thesim Græci, nostri propositũ: alterum finitum, quod illi hypotesin, nostri causam vocãt. ac de primo satis multa hoc tempore dictum sit: paucis secundum quod que concludamus, quod solum temporis, personæ, lociq; complexu continetur.

Ad quæstionem qualem sit.

Ad quæstionem cur sit.

DE QVAESTIONE CAVSÆ.

Rebus

EXPEDITA ARGV. RATIO

R Ebus itaq; in omnib⁹ argumētamur,
 aut ex eo qđ psonis, aut ex eo qđ ne-
 gocis attributū ē. Personis qđe attri-
 buūtur, nomē, natura, victus, fortuna, habi-
 tus, affectio, studia, cōsilia, facta, casus, oīo-
 nes. *Nomen.* Nomen, quo singuli nominantur pro-
 prio ac certo vocabulo, ab eo sæpe etiā po-
 etæ aliqđ sibi assumūt ad probandū impro-
 bandū ue, argumentū, vt Plautinū illud in
 Bacchidib. Adeō me fuisse fungū, vt qui illi
 crederē, Cum mihi ipsum nomen eius Ar-
 chidemidis Clamaret, adēpturū eē si quid
 crederē: Loci quoq; nomē p̄bet argumen-
 tū: vt idē poeta in fabula q̄ Menæchmi in-
 scribitur: Propterea huic vrbi nomen Epi-
 dāno inditū est, Quia nemo ferme huc sine
 dāno diuortif. Natura aut diuina, aut hūa-
 na: humana vna virilis, altera muliebris.
 Natio quoq;, vt græca Latinaq;, aut bara-
 bara. Patria, vt Genuensis an Veneta. Co-
 gnatio, vt qui maiores, qui consanguinei.
 Aetas, puer an adolescens, vel natu gran-
 dior, p̄bent argumentū. Cōmoda quoq; &
 incōmoda in natura considerantur, animo
 corpori ue insignita: vt valetudo, imbecilli-
 tas, longitudo, breuitas, forma, deformitas,
 velocitas, tarditas, acumen, hebetudo, me-
 moria,

GEORGIO VALLA AVTORE.

memoria, obliuio, comitas, officium, prudentia,
patientia, & contraria: & denique talia omnia
quae a natura inuehuntur. Nam similes parenti-
bus ac maioribus, suis saepe filij creduntur, vt
inde honeste turpiterque viuendi cause fluant.
Sui quique nationibus & gentibus sunt mores.
Patria, quam ciuitatum leges sunt, & instituta,
& opinioniones. Sexus, vt latrocinium facilius in
viro, veneficium in foemina credat. Aetas, quae
aliud alijs animis magis conuenit. Educa-
tio & disciplina, quoniam refert plurimum, a
quibus, & quo quisque sit institutus. Ducitur
quoque in argumentum, species libidinis, robur
petulantiae. Atque in uictu haec spectabuntur,
In fortuna seruus an liber: locuples an pau- *Fortuna.*
per: priuatus an cum potestate: & ea iure ne
an iniuria: foelix & clarus, an contra. Qua-
les liberos habeat: & si de mortuo quaerit,
quali morte decesserit.

In habitu, vt trahi arguenda inde possint, *Habitus.*
considerat animi aut corporis constantias & absolu-
ta aliquid in re perfectio, virtutis artis ue alicuius
preceptio: corporis quique aliqua comoditas, non
natura data, sed studio & industria parta.

In affectu animi aut corporis, ex tempore alia *Affectio.*
quae de causa commutatio: vt laetitia, cupiditas,
metus, molestia, morbus, debilitas, & id genus
alia.

In stu-

EXPEDITA ARGVM RATIO

In studio, qđ est assidua & vehemens voluntatis in re aliqua occupatio: vt grammatica, rhetorica, geometria, mercatura.

Consilium.

In consilio, quod adhibuisse videri poterit ex eis quæ tentauit aut peregit.

Facta.

In factis, in casu, in oratione, quid fecerit, quid acciderit, aut quid dixerit. Hæc actalia personis deputantur: vnde vis argumentorum non parua erui potest. In negotiis quid antecefferit, quid in re ostendatur, quid consecutum sit spectatur, causa quoq; oim cōsiderat̃. Capitur argumentū a loco, a tempore, a modo, ab occasione, a facultate, ex opportunitate inquā loci, ex magnitudine, ex interuallo, lōginitate, propinquitate, solitudine, celebritate: & natura loci commoda vel incommoda ad id perpetrandum, de quo est quæstio. In tempore, interdiu an noctu: præsens, præteritum, futurum suggerit argumenta. Nam iamdiu facta, in fabularum vidētur numerum peruenisse. Cōsideratur etiā quid ocy⁹ & quid ocyssime, aut contra: vti magnitudo negocij, multitudoue melius colligatur. Occasio est tempus habens in se aliquid cuius rei idoneam faciendi aut non faciendi opportunitatē. ac sicut in tpe spaciū, ita
in occa-

Occasio.

GEORGIO VALLA AVTORE.

in occasione spectat oportunitas. hæc aut
publica, aut cõis, aut singularis. Publica, vt
ludi, dies festi, nūdinæ, bellū. Cõe qd stato
fit tpe: vt messis, vindemia, æstus, frig⁹. Pri-
uatim, vt nuptiæ, funus, cõuiuū, somn⁹. In
mō: quẽadmodū & q̄ aio factū sit, augura-
mur. Cui⁹ ptes, prudētia & imprudētia, in-
scitia, casus, necessitas. In facultatibus, quō
facilius confici vel non confici, de quo que-
ritur, potuerit. Hi fere, & consimiles sunt
loci, vnde educi fere ad omnem diluen-
dam quæstionem possunt argumenta.

DE LOCATIONE ARGV-
mentationis.

SVpereft vt de argumentationū locati-
one dicamus. In qua re tractāda, ne ex
facili difficilē faciam⁹ aggressum, multa
(meras plane prestigias) omitemus, que
ad argumentandū mentē nō modo nō ex-
plicant aut adiuuāt, sed implicant atq; præ-
pediūt. Quis nāq; hypotheses (suppositio-
nes nominare solent isti) citra cuiuspiā tra-
ditionē pponere nō cognouerit? aut ppo-
sitas, cõfusa omni abacta barbarie, non de-
prehenderit? Nā pponentē, ois hō, est ois
hō, quis nō cernat falsum enūciare, idq; ex
loquendi more, terminorū expositionē, ver-
borum

C

borum

EXPEDITA ARGVM. RATIO
borū & orōnū interpretatiōē solent barbari
hoīes appellare: q̄ pr̄sus ridicula, sermonū=
q̄ laruæ quædā sunt, q̄d ab vsu omni remo=
tā ciuili sint, Deinde hæ, si quæ paulo remo=
tiores fuerint loquēdi cōsuetudines de grā=
matica facultate vsuq̄ dicendi clarissimoz
autoz, facile pcipi possunt, atq̄ innotesce=
re: vt nō Aristotelicū, nō Platicū, nō cu=
iusq̄ alteri⁹ eminētis philosophi iudiciū hæc
iure attingēda cēsuerit. Facebant ergo ista
a nobis quoq̄, quæ disserētibz nō tā pro=
sunt q̄ officiūt. Quid porro vnāquāq̄ rē cō=
sequat̄, aut nō cōsequat̄, Cōsequentias isti
vocāt, memorādū existiārē, nisi apd̄ prudē=
tes nō iquā stolidos me facere v̄ba cognos=
cerē: qb⁹, mō i v̄bis caligo nulla, ābiguitas
nulla occurrat, q̄dnā demū pōt occurrere &
Reliquū igif̄ ē, vt ea dūtaxat psequamur, q̄
ad argumētatiōis structurā faciūt, q̄ doctif̄=
simi etiā philosophi quicq̄ aperienda puta=
rūt. Quæ eatenus negligenda nō sunt, qua=
tenus eis quæuis diluitur ābiguitas, si mō
certis definitisq̄ rationibus cōcludant̄. Cū
igif̄ omnis argumētatio rebus & verbis cō=
stet, ac de rebus satis dictū: superest vt ver=
ba & verborū structurā oñdamus. Argumē=
tosā igitur cuiuslibet oratiōis, duæ omnino
sunt

GEORGIO VALLA AVTORE.

sunt partes, nomen, & verbū. Siquidē quæ
cunq; istis adijciuntur, nō tā partes q̄ partiū
adimicula, & veluti pedamēta q̄dā nomi-
nāda sūt. Nomē vt Plato. v̄bū, vt disputat,
vt sit explicata oō, Plato disputat. Accidē-
tia oōnis sunt, Vniuersalis, Particularis, *Vniuersalis*
Indefinita, Singularis: quæ quantitatē ex-
primūt. Vniuersalis, vt quilibet hō est risibi- *Particula-*
lis. Indefinita, hō est risibilis. Particularis, *ris.*
Eucarpus ratiocinat. Singularis, hic ambu-
lat. Itē vt sit, aut simplex, aut cōnexa. Sim-
plex, vt, dies. Connexa, vt, si dies est, nox
nō est. Nec nō negandi, aut aiendi qualita-
te insignitur: vt Eucarpus legit, Eucarpus
nō legit. In quibus omnibus hini confide-
randi sunt termini: qui subiecti ac prædica-
ti nomine iā recepto apud oēs solēt nūcu-
pari. Est aut subiectū de q̄ aliqd dicit quod *Subiectum.*
subsideat passiōibus: vt, Eucarpus ridet, est
siquidē Eucarp⁹, in quo ridendi passio. Præ- *Prædicatū.*
dicatū ipsum est v̄bū in q̄ inclusa ea passio,
quæ inesse cuipiā dicit. Nec audiendi q̄ tri-
sarie partiunt orationē, in prædicatū, sub-
iectū, & copulā. copulā verbū ipsum iunio-
res appellando. Quid enim magis ridiculū
est, q̄ ita oēm resolvere orationē, vt pro eo
quod est, Plato disputat, dicas, Plato est die-

C ij

sputans,

EXPEDITA ARGV M. RATIO

sputans, cōsuetū loquendi modū peruerse,
barbare, rusticeq; immutando. Quā em̄ ri-
diculū sit, loquendi modū ab ijs potissimum
discere velle, q; ipsi loqui nesciūt: nā cū dico,
Plato scribit, id scribit dialogos, pro vna re
ac passione accipio, quæ de Platone dicit;
prædicatūq; id totū nominandū. Sicut ni-
hilominus cū dico, Plato est philosophus:
quippe qd̄ in ip̄m est philosoph⁹, res vna est
tanq̄ sit voce vna enūciata. Mens sigdē hu-
mana ita plane cōcipit nō min⁹, quā si ad-
huc plures adijcias passiones, vt Plato est
philosoph⁹, disputator egregius. Facessant
ergo nugatoriæ ac prærancidē tales resolu-
tiones, quæ orōnes enormant, disputantē
implicant, & rerū propemodū nullā secum
afferunt explicationē atq; cōmoditatem.
Ex ijs itaq; cōnexa oratio, enunciatio nū-
cupatur. Ea in argumentatione vt syllogis-
mo collocata, si in primo loco propositio, si
in secundo assumptio, si in tertio connexio,
vel cōplexio a priscis linguæ Latinæ viris,
a iunioribus mendose cōclusio solet appel-
lari. vt si quæstio oriatur, sit ne utilis diale-
ctica: texta hoc mō epichirema: Utilis est
quæuis sciētia verum a falso discernēs: hæc
propositio. Est aut̄ huiusmōi dialectica: hæc
assumptio, Ergo utilis Dialectica: hæc com-

Enunciatio

GEORGIO VALLA AVTORE.

plexio. Oim porro enūciationū, ex qb⁹ quæ
in subiectis sunt passionē, indicant: qdā ci-
tra mediū vllū fidē faciūt, a cūctisq; hoibus
receptæ sunt, qdā nō oibus. Quæ igit̃ ab oī-
bus receptæ sunt qd fidē secū ferant, nomi-
nant̃: a Græcis Axiomata: a Latinis aut̃,
effata & cōmunes notiones: ita nāq; vete-
res: iuniores vero, animi cōceptiones. Quæ
porro nō oib⁹ insidēt, nec satis receptę sunt,
sed quibusdā dūtaxat, theses græce, latine
positiōes appellant̃. Quæ vnūqdq; astruūt,
definitiones dicunt̃. Quæ vero ex alio aliud
pnunciāt, cōi noīe hypotheses. Hypothe-
sum aut̃ qdā verę & creditæ ab eo qui discit
admittunt̃, ob capiendā scientiā: aliæ non
credūt. Quæ itaq; credūt discētib⁹, admis-
sæ pprio noīe, æquiuoco gñi hypotheses: q̃
vō nō credunt̃, petitiōes dici solent. Ex his
igitur orationibus omnes texuntur argu-
mētatiōes. Argumētationū gña sunt duo,
Syllogismus seu Epichirema græce: at lati-
ne hoc aggressio, ille ratiocinatio: & Epa-
goge a Græcis dicta, a Latinis inductio.
Ex syllogismo fit Enthymema, qd cōmen-
tū noīamus: sicut ex inductiōe exēplū atq;
similitudo. Syllogismus itaq; vt dictū est,
orōne siue simplici siue cōnexa cōstat tripli

Axioma.

Theses.

Syllogif.

EXPEDITA ARGVM. RATIO

ci. Prima, ppō: secūda, assumptio: tertia, cō-
plexio appellata, qui cū plurib⁹ fiat modis,
eos longi⁹, psequēdos nō ducim⁹: tū qa sim-
plicē arguēdi q̄ris callē (vt rhetores q̄q; do-
cent, & sequūtur oratores) nō p multax di-
ciplinax inuios anfract⁹ te velis detorq̄te:
tū quia, si mō id scire cōcupiscas, possis ex
magno n̄o ope. Expetendorū ac fugiēdo-
rū pexiguo negocio q̄qd velis tibi depro-
mere. In totū, omnis argumētationis ratio
hoc habet, vt tribus limitibus constet: vno,
quē indubitātū esse cōuenit: altero, qui me-
dius ē: tertio, qui ex cōsensu fit vtriusq;: vt
oē aīal est substātia aīata sensilis: hic caret
cōtrouersia. Crocodil⁹ ē substātia animata
sensilis: hic medius limes, extrema conne-
ctens. Ergo Crocodilus est aīal: hic ex consē-
sū superiorū cōficitur. Ex syllogismo Enthymema
cōficit. Id de ppōe aut assumptione
cōcluditur: vt si pbabile texas argumentū
hoc mō: Aeschyno tradēda nō est pecunia:
quāq; pecuniā capiēs Pisisstratus, tyrānidem
occupauit, vel hic noctu obambulat, fur er-
go est. Inductio aut ex pluribus aut exēplis
aut similitudinibus cōficit. Si de hoīb⁹, exē-
pla sunt: sin de cæteris, similitudines. Velut
si fuerit q̄stio: an is demū hō dicēd⁹ sit ḡno-
sus, qui

Enthymema.

Inductio.

GEORGIO VALLA AVTORE.

fus, qui clarissimo natus genere, per inductionem argumentabor hoc modo : Quisnam clitellarius mulus generosus est, nonne qui ingentia subuectat onera ? quis dor-suarius, nonne qui gressu incedit lenissimoz non qui de stirpe ortus clarissima ? Pomum quod vocabis generosum, nonne quod saporis electissimi ? nō quod de pulcherrima arbore, aut de amœnissimo decerptū loco ? Ita ergo hominem quē generosum vocaueris ? nonne qui de virtutibus nobilitatus est ? non qui maioribus ortus sit eminentissimis. hæc inductio. Exemplū est, vt a priuato homine Gracchus mediocriter statū Reipublicæ labefactans, impune occisus ē : & Consul Cicero Catilinam orbem terrarū subuertentem, impune non occiderit ? Similitudo quoq; de rebus eodem modo cōparatur atq; extruitur.

Exemplum

EPILOGVS.

HAEC habui Bernarde Saluatice, quæ de argumentandi ratiōe, quā tātōpere efflagitabas, ad te conscribere. Quæ si aliquibus in locis paulominus tibi obuia uidebuntur, debes cogitare nullā esse disciplinā, quæ aliquo non egeat interprete : quanq̄ si crebrius repetantur, non dubitem fore tibi apertissima, præsertim si ab huiusmodi exercitatione non abhorreas. Vale.

C. 9 -
1513 1-13

locus qu
qua inte
contrari

DE PE

Qu
rum alte
citas pri
nebra p
tenebris
gilia, &

Qu
oppositi
lucem m
hil aliud

DE R

Qu
plicia no
dicamētu
ceptor &
ritus & u

Qu
positis ?
ergo non

Opponuntur enim ali
atiue, uel relatiue, uel
dicatorie.

DE OPPOSITIS.

poni priuatiue? Quo
biectum altero, ut coe
su, & ediuerso. Sic te
m luce, & lux uicissim
& quies, somnus & ui

mentamur a priuatiue
tra appallat Christum
ate datum Christū, ni
o, q̄ tenebra.

DE OPPOSITIS.

atiue opponi? Illa sim
atea retulimus ad præ
ut pater & filius, præ
ominus & seruus, ma

mētamur a relatiue op
preceptor Aristotelis,
ipulus.

DE

